Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

احمد شاملو

زما اندېښنې

ژباړه:ویاړ

د ایران د چارو د شننې او څېړنې د مرکز
په اتم کنفرانس کې د احمد شاملو وینا

(د ۱۹۹۰ کال اپریل، برکلي، کلیفرنیا)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډُنی دیدرو:

د تعصب او بربریت تر مینځ یو ګام واټن دی.

له ارزونې، پلټنې او څېړنې پرته د هنري، فرهنګي، ادبي، سیاسي او فلسفي فکرونو او ګروهې منل او د هغه لپاره بل څوک چار ماري کول یا رټل، تعصب دی. د علمي لیددود او ګروهې د بډاینې لپاره اړینه ده، چې ټولې ښکارندې او پدیدې له تعصب پرته د علمي او منطقي ارزونې وروسته رد یا ومنل شي.

د تعصب په اړه د احمد شاملو دا لیکنه د لوستلو وړ ده. هیله مند یم پښتو ژباړه یې د پوهې په لاغوړېدلو کې ګټوره تمامه شي.

دا یادونه لازمه ګنم، چې ما د دې وینا د متن ځینې عنوانونه د منځپانګې په پام کې نیولو سره، یو څه بدل کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما اندېښنې
احمدشاملو
ژباړه:ویاړ
سمون:زیړ افغان
برېښنايي خپرېدنه او بیاکتنه: تلی ۱۴۰۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

اندېښنه ۱
د مهرگان جشن ۲
نوم يې گئومات، خو په غاصب مشهور و ۷
د ضحاك قضيه څه ده؟ ۱۶
پرېږدئ چې يو تريخ حقيقت درته ووايم ۲۹
خبره رالنډه کړم ۳۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندېښنه

ډېرو ګرانو دوستانو،

ستاسو په مینځ کې شتون، له تاسو سره خبرې کوول او له تاسو اورېدل تل زما لپاره یو مغتنم فرصت او یوه ښه تجربه ده. خو کله، چې سره راټولېږو، معمولاً یوازې د سیاسي مسایلو په اړه غږېږو او که مې لا ښه ویلي وي، هڅه کوو چې د هېواد د داخلي پېښو په اړه خبرې وکړو او هغه څه چې په هېواد کې تېرېږي، له خپل بنستیز لیددود سره وتلو او داسې نور..... دا کار ورو ورو، اوس په یو رسم او عادت بدل شوی او تقریباً د یوه دود بڼه یې نیولې. زه نن شپه په پام کې لرم دا رسم او دود مات کړم او خپلې خبرې له نورو ځایونو څخه پیل او بل ځای ته یې ورسوم. غواړم د راتلونکي په اړه د خپلو اندېښنو په هکله وغږېږم. له همدې کبله مې خبرې په یوې لنډې پوښتنې پیلوم، خو دې پوښتنې ته د رسېدلو لپاره اړیم چې لومړی یو څه مقدمې جوړې او بیا یې زمینه چمتو کړم.

فکر کوم د دې زمینې جوړولو لپاره به ښه دا وي چې د بل هر کار پر ځای یو تاریخي حقیقت د بېلګې په توګه راواخلم، ویې څېړم، وړاندې یې کړم او له لاسته راتلونکې پایلې څخه یې ګټه واخلم او د پام وړ پوښتنه د هغې په رڼا کې مطرح کړم.

دولس کاله مخکې د «مهرګان» په جشن کې، په نیویارک کې می ولیدل چې دوستان د دې جشن لامل «پر ضحاك باندې د کاوه بریا» ګڼي. البته دا موضوع نه نوې ده او نه هم د حیرت وړ، ځکه چې په رښتیا هم ډېري دوستان، هر چېرې چې دي، دا لفظي تېروتنه کوي. زه دا موضوع د هماغې تاریخي بېلګې په توګه، چې مې وویل، مطرح کوم او شنل او تحلیل یې په دوو برخو کې تر سره کوم، وګورو چې چېرته رسېږو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مهرگان جشن

مهر په لرغونې پارسۍ کې، په اصل کې میترا؛ که سم یې تلفظ کړم میثره و. او مهر یا میترا یا میثره هماغه لمر دی. مهرگان هم چې په لرغونې پارسۍ کې میثرگانه تلفظ کېدو، د ژبدود له مخې یعنې «لمر ته منسوب» مانا ورکوي.
په خپله د میثره یا مهر یا لمر په اړه باید ووایم، چې د ایرانیانو له اسطوره ایزو خدایانو ښځه یو و او د ایراني اند د ځلېدو یو ځرگند او ځلاند انځور گڼل کېږي، چې په هغه کې د لومړي ځل لپاره د خدای اند او د خدای تصور د انسان په بڼه ځمکې ته راځي او که سم ځیر شئ، گورئ چې دا هغه بېلگه ده، چې وروسته د هغې له مخې مسیح جوړوي.
دلته اړینه ده، د موضوع په څنډه کې د یوه ټکي یادونه وکړم، چې هیله من یم بې ارزښته ونه گڼل شي:
د مسیح د اسطورې اهمیت په دې کې دی چې مسیح (البته د مسیحیانو په باور) د خدای زوي گڼل کیږي – یعنې د الوهیت یوه برخه. دا الوهیت ځمکې ته راځي؛ د خدای یوه برخه له اسمانه ځمکې ته راځي، هغه هم د یو خاورین انسان په بڼه. له انسان سره د انسان لپاره هلې ځلې کوي، له انسان سره او د انسان لپاره درد گالي او په پای کې د انسان د ژغورنې لپاره ځان قربانوي... موږ له هغه ملنډیز مسیحیت سره کار نه لرو چې پاپانو، کشیشانو او واتیکان سپڼلی، خو د مسیح د اسطورې په فلسفي شننې سره دې ښکلې او ښایسته پایلې ته رسېږو، چې انسان او خدای د یو بل لپاره درد گالي، ربړونه زغمي او بالاخره د یو بل لپاره بلهاري کېږي. داسې یوه اسطوره چې سخته ښایسته، پرتمینه او له مانا ډکه ده.
لنډه دا، چې ځمکې ته د خدای د راښکته کېدو موضوع، په یوه دردمنونکي قالب کې د خدای تجسد چې له غوښې، پوستکي او هډوکي جوړ شوی او اسمان ته د مسیح بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستنېدلو موضوعات ، ټول د مهر یا میثره د بېلګې له مخې جوړې شوي دي. د مهر په دود کې او د میترایانو د اعتقاداتو له مخې، میثره وروسته له هغې چې د انسان په بڼه ځمکې ته راځي او د خاورې د بډاینې او د ځمکې د برکتي کولو لپاره غوا قربانوي، بېرته اسمان ته ستنېږي.

دا د مهر په اړه، چې مهرګان هغه ته منسوب دی.

خو مهرګان، په اصل او بنسټ کې د خریفي کال یعنې د مني کال مهمه ورځ او پیل و. دلته بیا ناچاره یم، یو څه حاشیې ته لاړ شم او عرض وکړم، چې زموږ نیکونو د یوه لمریز کال پر ځای، دوه نیمایي کلونه لرل، چې عبارت وو له خریفي یا د مني کال او ربیعي یا د پسرلني کال؛ چې بحث یې ډېر مفصل او زموږ د نن شپې له بحثه بهر دی، خو په ډېره لنډه او ټولیزه توګه ویلی شم چې همدا ظاهراً کوچنی ټکی د هغو معتبرو اسنادو په شمېر کې دی، چې ثابتوي آریایي قومونه د ځمکې د شمال تر ټولو لېرو سیمو څخه، بېلابېلو ټاټوبو او د هغو په ډله کې ایران ته کډه شوي دي، ځکه کال یې په پیل کې په دوو برخو، په دوه میاشتني دوبي او لس میاشتني ژمي وېشل کېده او څنګه چې پوهېږو، دا موضوع قطب ته نږدې سیمو سره تړاو لري. وروسته،کله چې دا قومونه څومره هم په جغرافیایي لحاظ ښکته راغلي، د دوبی موده یې اوږده او د ژمی موده یې لنډه شوې او په کلیزې کې یې سمون راوستی دی، چې بالاخره کال یې تقریباً په دوو شپږ میاشتنیو برخو وېشل شوی، چې پسرلنۍ برخه یې په **نوروز** او د مني برخه یې په **مهرګان** پیلېدله، چې دا دواړه ورځې یې په جشن لمانځلې.

د مهرګان د جشن ورځ د بغیادیش میاشتې، یعنې د بغ یا میثره له میاشتې سره سمون درلوده.

د بغ کلمه په خپله په لرغونې پارسۍ کې د مطلقو خدایانو په مانا وه، چې وروسته یې یوازې میترا یا مهر ته اطلاق کړې ده. بخ هم چې د بغ تصحیف دی، په روسي ژبه کې د خدای مانا لري. په ترڅ کې ستاسو د معلوماتو لپاره مې عرض کړی وی چې د بغیادیش میاشت د شُمس له بابلي میاشتې سره معادله ده، چې هماغه شمس یا لمر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی چې د زړې ارمني ژبې معادل يې هم مهرگان دی چې بيا هم د مهرگان يا میثرگانه تصحيف دی، سغدي مياشته يې هم فغکان و، چې بيا فغ هماغه بغ د خدای يا مهر مانا لري او د چين پاچايانو ته يې هم له همدې ريښې څخه فغفور يا بغپور ويل چې مانا يې ده د خدای يا د لمر زوی. او بالاخره زردتشتيانو هم دا مياشت مهر نوموله، چې موږ يې نن هم کاروو.

البته دا په کرونولوژي پورې تړلې ټکي دي چې د ژبپوهنې او توکمپوهنې په شان نورو علومو سره ظاهراً گډې ريښې پيدا کوي او د يو بل په وسيله تأييديږي. (د ظاهراً کلمه مې د دې لپاره وکاروله، چې زه په دې علومو کې سوچه بې سواد يم.)

په هر حال، څنگه چې گورو، مهرگان له دې ليده د ضحاك او فريدون او د کاوه پاڅون او داسې نورو موضوعاتو سره هيڅ تړاو نه لري. د دويم کال د نيمايي برخې هغه جشن و چې د نوروز په اهميت يې لمانځلو او د مهر مياشتې له شپاړسمې (يا د مهرگان له ورځې) د مهر تر يوويشتمې (يا د رام ورځې) پورې، شپږ ورځې يې دوام کاوه. البته کېدای شي، چې د ضحاك نسکورېدل له همدې ورځې سره برابر شوی وي، خو داسې يو برابرېدل د دې لامل کېدلای نشي، چې د دې جشن وجودي علت بدل کړي. د ساري په توگه، که چېرې ناصرالدين شاه يې د يوې جمعې په ورځ وژلی وي، نو موږ ادعا کولای نشو، چې هره جمعه له دې امله رخصتي کوو، چې ناصرالدين شاه په همدې ورځ وژل شوی دی.

وړاندې مې دې ټکي ته اشاره وکړه، چې مسيحيت د مهرپرستۍ ټول آداب او دودونه کټ مټ تقليد کړي، چې د تعميد غسل او د شرابو او ډوډۍ تقديس يې يادولی شو. دا هم ورزياته کړم، چې د يو شمېر کسانو په باور، د دسمبر د پنځه ويشتمې نېټې جشنونه، چې وروسته د مسيح د کاليزې په توگه لمانځل شوي، ريښې يې د مهرگان همدې جشن ته رسېږي. اوس چې د مسيح د ميلاد خبره راپورته شوه، نو دا ټکی هم بايد په لنډيز سره ووايم، چې په خپله ميترايي ايرانيانو د مهرگان ورځ په ورته وخت کې د مشيا او مشيانه د زېږېدنې ورځ گڼله، چې د سامي اسطورو هماغه آدم او حوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده، او دا ټکی په بُندِهِشُن کې(هغه مهم کتاب چې د پخوانیو اعصارو راپاتې دی) هم راغلی دی. په دې اړه نورې ډېرې داسې خبرې شته چې ناچار یم پرې یې ږدم او تېر شم، د بېلگې په توگه دا ټکی چې آیا اصولاً مسیا یا میسا (مسیح او مسیحا) هماغه مشیا دی که نه، او دا څېر نور ټکي.

خو راځئ، چې دوهمې مسئلې، یانې د حضرت ضحاک قضیې ته ورشو:

زما گرانو دوستانو! زموږ هېواد په رښتیا هم یو جالبه هېواد دی. په دې هېواد کې داسې اندیال سرداران راپورته شوي، چې ډېر حیرانوونکي فکري او ټولنیز غورځنگونه یې هځولي، ثمر ته یې رسولي او کله یې هم تر بشپړ بریا پورې مخ ته بېولی دي. ډېر انقلابي روڼ اندي زموږ د هېواد د تاریخ په عجیبو پړاونو کې راپورته شوي، چې د هغوی د تاریخي لاسته راوړنو مطالعه هومره لویه ده چې نا باورېدونکې ښکاري.
د ټولو بلوسگرانو له گډو چال چلندونو څخه یو، د تاریخ تحریفول دی. هغه څه چې په پایله کې په خواشینۍ سره یې نن د تاریخ په نامه لرو، د یو موټي دروا‌غو او بابېزو څخه پرته بل څه نه دي، چې د بېلابېلو پېرونو درباري غوړه مالانو او چاپلوسانو اوبدلي. دا د حقایقو تحریف او د تور سپین او د سپین تور ښودل تر هغه بریده دي، چې کولای شي تر ټولو ښه نیتي کسان هم تېر باسي.
د دې تاریخي تحریفاتو ډېره په زړه پورې بېلگه همدا د فریدون او کاوه او ضحاك پېښه ده.
مخکې له دې چې پر دې موضوع وغږېږم، باید د اسطورې او تاریخ په اړه د یوه ټکي یادونه وکړم: دا ټکی د مطالعې وړ ټکی دی، له بېلگو او شواهدو ډک، خو زه ناچار په بیړه باید ترې تېرېږم او دومره اشاره کووم، چې اسطوره یا میت یو ډول افسانه ده، چې کېدای شي یوازې د هیلو او غوښتنو پر بنسټ د پخوانیو انسانانو د تخیلاتو زېږنده واوسي او کېدای شي په واقعي نړۍ کې د تاریخي حقایقو ملاتړ ولري، یانې داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې منطقه او ماشومانه افسانه وي چې منځپانگه يې له يوې تاريخې پېښې سرچينه اخيستې وي او بيا يې د يو ملت په ذهني چاپېريال کې وده کړې او نوې بڼه يې موندلې وي، لکه د ابراهيم بن احمد ساماني د ژوند لنډ تاريخ چې د بودا سيدهارتا له افسانوي ژونډليك سره گډ شوى او د ابراهيم بن ادهم په اسطورې بدل شوى دى. په دې صورت کې کولاى شو په بېلابېلو سرچينو کې له پلټنې سره دا تاريخي حقايق ومومو، پر هغوې د معرفت رڼا وشيندو او تور له سپين جلا او په منځپانگه يې پوه شو؛ همدا د ضحاك اسطوره بيا هم د دې موضوع يوه روښانه بېلگه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم يې ګئومات، خو په غاصب مشهور و

د ايران په لرغونی تاريخ کې د يوه سړي نوم اخيستل شوی، چې ګِئومات نومېده او په غاصب مشهور و.

په دې پوهېږو، چې د کوروش تر مرګه وروسته، زوي يې کبوجيه د سردارانو، درباريانو، روحانينو او اشرافو په هوکړې سره پاچاهۍ ته ورسېد او د مصريانو د لوټلو لپاره يې لښکر وايست، څنګه چې جګړه او نړۍ نيونه، چې لومړی د مغلوبو ملتونو د شتمنۍ د لوټنې او بيا وروسته د کلني باج و خراج سره اړينه کېدله، په هغه وخت کې د لښکرو سردارانو ته، چې يوازې له اشرافي طبقې څخه ټاکل کېدل، يو ډول مثمر توليدي کار ګڼل کېده (البته که وکولای شو لوټ او باج اخيستنې ته «توليدي کار» ووايو!).

پريږدئ يو عمومي حکم صادر کړم او خاطر مو جمع کړم: د وخت ټول زورواکي لېوني وو. ارواپېژندنه دا ټکی په اسانۍ ثابتولی شي. که وغواړم خپل حکم ته پراختيا ورکړم، په دې ډول يې بايد سم کړم: د تاريخ پر ټولو زورواکو له لمړي دمه يو څه کېدل: ټول له پيله شوده ګان وو او په ډېرو کې دا شوده توب د ځنځيري لېونتوب تر لوړ مقامه رسېدو. ياني د شاوخوا کسانو، سرتېرو مرييانو او په ختګه نوکرانو هغوې ته هومره غوړه مالي کړی او لکۍ ورته خوځولی او ځيني ځايونه يې ورته څټلي، چې له دوی يې عظيم الشان نابغې، ستر هوښياران او پوه رهبران جوړ کړي، چې ورو ورو خپلو حريفانو ته مشتبه شوي او د بېړاتوب هغې کچې ته رسېدلي، چې د هغه يوه په ذهن کې ناڅاپه داسې ګرځېدلي چې زه د لمر زوی يم، هغه بل ادعا کړې چې زه بنده د خدای زوی يم؛ سکندر ادعا وکړه، چې د هغه مار نطفه دی چې د شپې لخوا يې د مور پر بړستنې خوځېده او نادرشاه، چې د لمړي سره يې د دوو خرو وربشې بېلولای نشوې، خپل پلار يې هېر کړ او مدعي شو، چې د توري زوی، د توري لمسی، د توري کړوسی او د توري کودی دی. د دې تاريخي لېونو تر مينځ يوازې د بېچاره کبوجيه حساب له

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورو ښېل دی. دا ښاغلی د هغو ملنګانو په شان و، چې دوړو بادولو ته یې اړتیا نلرله، اړتیا یې نلرله چې شاوخوا کسان یې شونډک ته سره ټوټه ورپوي او یا لکۍ ورته جګه کړي. ځکه زموږ د مشهورې وینا له مخې د بلوغتیا ماده یې د زلمیتوب له پیله مستعده وه او بی لکۍ نځېدو. دا شوده (چې اشرافو له همدې کبله پر پلاز کېنولی و، چې واګې یې د دوې په لاس کې وي) مصر ته تر رسېدو او هلته له بریا او بی ساري جنایتونو وروسته په بشپړه توګه ځنځیري شو. د بیهوښی، کمزورتیا، میرګي او جنون حالت یې پیدا کړ. داسې ورځې ته ورسېدو، چې مصریانو د زړه له تله باور پیدا کړ، چې دا ناروغي هغه سزا ده، چې د مصر خدایانو د ده جنایتکارانه کړنو په بدل کې پر ده نازله کړې ده.

کبوجیه د بردیا په نامه یو ورور درلود. بردیا طبعاً د خپل ورور له جنوني حالت څخه خبر و او پوهېده چې نن یا سبا به د اعلیحضرت د جنون پای هرومرو یوه تماشه شي او تاج او پلاز به له لاسه ورکړي. له بلې خوا له هغه ځایه چې د افکارو خاوند و او څو ځله یې ځینې غورځنګونه په لاره اچولي وو، اشراف یې د وینې تږي وو. هغه پوهېده که فرضاً کبوجیه له تخته وپرځول شي، اشراف به په هیڅ بیه پرې نږدي چې دی یې پر ځای کښېني. همدا و چې مخکې شو او د کبوجیه او پوځ په غیاب کې پر پلاز کښېناست. کله چې د بردیا د پاڅون خبر مصر ته ورسېدو، داریوش او د پوځ نورو مشرانو کبوجیه وواژو او پر ایران یې برید وکړ، چې د بردیا لاس پوځي ځواک ته لنډ کړي.

هغه جعلي او تحریف شوی تاریخ، چې نن ورته لاسرسی لرو، پېښه په دې ډول رانقلوي:

«کبوجیه وړاندې له دې چې مصر ته حرکت وکړي، خپل یو محرم ته، چې نوم یې پرك ساسْ پِس و، دنده وسپارله چې په پټه او بې له دې چې څوک خبر شي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

بردیا ووژني؛ داسې نه چې د هغه په نشتون کې د پاچاهۍ هوا يې پر سر ولګېږي. دا ماموريت تر سره شو، خو قسمت ته ګورئ چې د ګئومات په نامه د زردتشتيانو يو روحاني، چې له مقتول بردیا سره يې عجيب ورته والی لاره، له دې رازه خبر شو او له هغه ځايه چې پوهېدو چې پرته له هغه بل څوک د بردیا له وژل کېدلو خبر نه دي، نو وېې ويل چې زه بردیا يم او پر پلاز کښېناست.»

شته جعلي تاريخ د پېښې پاتې لړۍ په دې ډول تحريفوي:

«کله چې دا خبر په مصر کې د کبوجيه غوږ ته ورسېدو، څه له دې کبله چې يو چا په درواغو ځان بردیا نومولی او يا د دې لپاره چې دوکه شوی او بردیا يې وژلی نه دی، ډېر په قار شو (او دلته دوه روايتونه شته:) يو دا چې د جنوني قار له امله يې ځانوژنه وکړه، بل دا چې بې له ځنډه يې د آس پر شا ودانګلی چې پر ايران برید وکړي. د دې ناڅاپه دنګلو له امله، هغه توره يې چې پر ملا پورې تړلې وه، په خېټه يې ننوځي او له ټپه يې مړ شو.»

دا وروستی روايت په بشپړه توګه جعلي دی. د جمشيد د تخت ډېرتوړنه ښکاره کوي، چې ان عادي سرتېرو هم توره بی تېکي پر ملا نه تړله، پاچا خو په خپل ځای پرېږده. په هر حال، د جعل شوي تاريخ له مخې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

«پرك ساس پس، د بردیا د وژلو راز د پوځ له مشرانو سره شریک کړ. هغوي په بیړه ځانونه ایران ته ورسول او وپوهېدل، چا چې ځان بردیا نومولی دی، د ګئوماته په نوم د زردتشتیانو هغه روحاني دی، چې ورور یې د سلطنتي ماڼیو رییس دی. نو له مخکنۍ پرېکړې سره سم یې په ځانګړي ساعت پر ماڼۍ برید وکړ او هغه یې ووژو او له یو بل سره یې وعده وکړ، چې د بلې ورځې په سبا به په یوه ځای کې سره راټول شي او د هر چا آس چې د نورو له آسونو مخکې وشنېدو، هغه دې پاچا شي. د داریوش ناظر له هوښیارۍ کار اخلي او یوه شپه وړاندې په وعده شوي ځای کې د داریوش د آس او د یوې اسپې د معارفې زمینه برابروي. په سباني سهار د داریوش آس دې ځای ته د رسېدلو سره سم د تېرې شپې د خوندورو شېبو په یاد شنېږي او د دغه شهوتناکه ږغ اوري په مټ، پاچاهي(چې بی له شکه الهي ودیعه ده) داریوش ته ورسپارل شوه.»

ښه نو، تاریخ داسې وایي. خو دا تاریخ جعلي دی، په دوکه مارۍ لتاړ او په دروغو ډک دی، د حقیقت ملنډېز تحریف دی. راځئ وګورو چې پټښ شوی حقیقت څه و:
لومړی به ووایم چې: څه اړتیا وه ،چې داریوش او ملګري یې کبوجیه ووژني؟
۱. د کبوجیه لېونتوب تر هغه حده رسېدلی و، چې نور نو اړینه وه، چې د ده په اړه اساسي فکر وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. یوازې د کبوجیه په وژلو سره یې کولای شول د بردیا وژنه د هغه په غاړه واچوي او دوې په خپله تورن نشي.
۳. ځنګه به چې وګورو د کبوجیه په وژلو سره د بردیا وژنه پرته له ستونزې جوړونې تر سره کېدله.
بله دا چې:
- د بردیا له وژلو وروسته یې ولې په پېښه کې جعلي ګئومات جوړ کړ؟
۱. ځکه چې له کبوجیه وروسته د پاچاهۍ حق بی له شکه بردیا ته رسېدو. لومړی دا چې هغوې د بردیا له کړنو او اقداماتو سره سخت مخالف وو او دویم دا چې د بردیا په وژلو سره په پاچاوژنې تورنېدل، چې پایلې یې معلومې وې. له همدې کبله یې بردیا د ګئومات په نامه وواژه.
۲. د بردیا ټولنیز نفوذ تر هغه زیات و، چې ولسي پرګنې یې وژل وزغمي.
د پېښې د واقعیت ارزول، په ښه توګه کولای شي دغه ټکي روښانه کړي:
موږ د واقعیت د پوهېدو لپاره، یو معتبر تاریخي سند په لاس کې لرو. دا سند د بیستون ډبرلیکنه ده، چې وروسته د همدې داریوش په فرمان پر ډبرې وتوږول شو. منم، چې د دروغجن حافظه عموماً کمزورې وي، خو څه چې د تاریخ تحریفولو لپاره پر دې ډبرلیکنې توږل شوي، د دې تاریخي دوکه ماری ځېره بربنډوي.
زه په بیړه د دې ډبرلیکنې له جملو څخه یوازې یوه جمله تاسو ته لولم:

> «ما داریوش، ورشوګانې، کروندې او منقولې شتمنۍ او
> مریيان بېرته جنګیالیو ته ستانه کړل...ما په پارس او
> ماد او نورو سیمو کې هغه څه، چې اخیستل شوي وو،
> بېرته واخیستل.»

(c) ketabton.com: The Digital Library

عجب، ښاغلیه داریوشه! دا جنگیالي، چې تا خپلې ډبرلیکنې کې ورته اشاره کړې، د پوځ له هغو مشرانو او سردارانو پرته څوك دي، چې له اشرافې طبقې څخه ټاکل کېدل؟چا له دوی ورشوګانې، کروندې، منقولې شتمنۍ او مریيان اخیستي وو، چې تا بېرته ورستانه کړل؟

اصلي مسئله همدا ده. حقیقت دا دی چې اصلاً د ګئوماته په نامه چا شتون نه لاره او هغه څوك چې د داریوش او د ده یارانو لخوا ووژل شو، په خپله بردیا و. بردیا د خپل ورور او د توطئه ګرو درباري اشرافو له نشتون څخه ګټه پورته کوي او پر پلاز کښېني او بی له ځنډه د ټولنې د جوړښت په بدلولو پیل کوي، د انقلاب تر کچې بدلونونه. لکه څنګه چې د هرودوت له لیکنې څرګندېږي د خپلې پاچاهۍ په اوو تر اتوو میاشتو کې ډېر زیات ښه کارونه تر سره کوي، داسې چې مړینه یې په ګرده کوچنۍ آسیا کې ملي ناورین ګڼل کېږي او د ده لپاره عمومي ویر اعلانوي. هرودوت د بردیا د کړنو په لړ کې له پوځي اجباري خدمت نه د خلکو معافېدل او د درې کالو د مالیاتو د بخښلو یادونه کوي، خو د بیستون ډبرلیکنه، چې د داریوش په فرمان توږل شوې، ښکاره کوي چې موضوع له دې خبرو لا زیاته مهمه وه:

د بیستون ډبرلیکنه د ورشوګانو او د کرنیزو ځمکو او د منقولو شتمنیو یادونه کوي، چې داریوش بېرته اشرافو او جنګیالیو (یانې د پوځ مشرانو) ته ستانه کړې دي ـ داسې ښکاري چې بردیا د اشرافي کورنیو منقولې او غیر منقولې شتمنۍ مصادره او بزګرانو او کروندګرو ته یې بخښلې وې.

ډبرلیکنه د هغو بردګانو څخه غږېږي، چې داریوش بېرته جنګیالیو ته ستانه کړې ـ داسې ښکاري چې بردیا مریيتوب یا لږ تر لږه مریي وزمه کار په بشپړه توګه ملغی کړی و.

یو روښاندي مورخ په خپلې رسالې کې لیکلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

«په دې بهیر کې، خبره د شتمنیو او ورشوگانو مصادرې او د معبدونو سیزولو او د مالیاتو بخښلو او د بیگار (برده وزمه کار) له منځه وړلو ته ورسېده (او دا ټول، لږ تر لږه) د هخامنشي ټولنې په اقتصادي او ټولنیزو اړیکو کې د کړکېچ د شتون ښکارندوې دی.»

دیاکونف هم لیکي:

«د گئوماتا(او زما په باور د بردیا)د کار تر ختمېدو وروسته، داریوش له ډېرو پاڅونونو او مخالفتونو سره مخ شو. د دې پاڅونونو موخه د بردیا د وخت د نظامونو بیا راژوندي کول و، چې داریوش ټول لغوه کړي وو. لږ تر لږه درې پاڅونونه په ټوله مانا د ولسي غورځنگونو بڼه ونیوله. دا درې د فرادا پاڅون، فَروَرَتیش فرائورت پاڅون او د پارسي وهیزداته له پاڅون څخه عبارت وو. داریوش د دې پاڅونونو په وړاندې سخت او خونړی چلند وکړ، لکه څنگه چې په بابل کې یې د بېلگې په توگه د غورځنگ درې زره رهبران او مشران یې یو وار په دار وځړول.»

وگورئ په خپله داریوش د فرورتیش د پای په اړه په دروغجنې ډېرلیکنې کې څه وایي:

«هغه یې په ځنځیرونو تړلی ماته راوست. ما په خپل لاس د هغه پوزه او غوږونه پرې کړل او سترگې مې ورته د سر له کاسې راوویستې، هماغه شان یې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنځیرونو او هتکړیو کې زما په دربار کې وساته او ټولو
جنګیالو هغه ولیدو. له هغې وروسته مې فرمان ورکړ،
چې په اکباتانه کې یې پر نېزې کښېنوي. همدا ډول
هغه کسان، چې د نوموړي پلویان وو، د اکباتانه په
کلا کې په دار وځړول.»

اصولاً دا لېونتاړه غچ اخیستنه او نه باورونکې داړنه، په کافي ډول بربنډونکی ده او د فرورتیش د غورځنګ پراختیا او اهمیت په ښه توګه څرګندوي.
د تاریخ اړول یوه اوږده مخینه لري. د انوشیروان په پېښه ټول پوهېږي او نه یې تکراروم. دې سرېخور حرامي له روحانیونو سره جوړجاړی وکړ، که هغه د ورونو پر ځای پاچاهۍ ته ورسوي، د مزدکیانو ریښې به وچې کړي. په یو قول چا لیکلي، چې یوازې په یوې ورځ کې یې په ټول هېواد کې یو سلو دیرش زره مزدکیان په چل ول سره ونیول او له سر څخه تر ملا پورې یې په نسکور ډول د آهکو په کنده کې ښخ کړل. دې کړنې داسې یوه کرکه رامنځته کړه، چې د رژیم تبلیغاتي ادارې د هغې د نښو نښانو له منځه وړلو لپاره لاس په کار شوې. هڅه یې وکړه چې د شوده ګۍ په نندارو، لکه د عدل ځنځیر او داسې نورو سره له دې خونړي دېو څخه د عدل فرشته جوړه کړي، او جوړه یې هم کړه او داسې یې جوړه کړه چې وبې کړای شول تاریخ ګواکې د تل لپاره دوکه کړي، لکه څرنګه چې نن کله د انوشیروان نوم اورو، وغواړو که و نه غواړو د عادل کلمه مو چټکه په ذهن کې راځي.

زنده ست نام فرخ نوشیروان به عدل　　گرچه بسی گذشت که نوشیروان نماند
(ژوندی دی د نوشیروان مبارک نوم په عدل/ که څه هم ډېره موده کېږي چې انوشیروان نور ژوندې نه دی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوارکی سعدي!

دا د داریوش او بردیا پېښنه په یاد ولرئ، چې بېرته ورته راستانه شوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ضحاك قضيه څه ده؟

اوس وګورو چې د ضحاک قضیه څه ده:

ښاغلی حصوري، زما یو دوست، چې یو ارزښتمن څېړونکی دی، په یوې مقالې کې د ضحاك د اسطورې په اړه لیکي:

جمشید ټولنه په طبقاتو ووېشله: روحاني طبقه، د اشرافو طبقه، د سرتېرو طبقه، د کسبګرو او کروندګرو طبقه او داسې نور. له جمشید وروسته ضحاك واك ته رسېږي او له ضحاك وروسته، فریدون، چې د آهنګر کاوه له پاڅون سره پاچاهۍ ته رسېږي، لومړنی کار چې کوي، د جمشید د پېر طبقاتو ته د ټولنې ستنول دي. د فردوسي په وینا، فریدون همدا چې پاچاهۍ ته رسېږي په ښارونو کې ډنډوره اچوي چې:

سپاهي نبايد كه با پيشه ور　　　　به يك رو جويند هر دو هنر

(پوځي نه ښايي چې له کسبګر سره / په یوه ډول د هنر په لټون شي)

يكي كارورز و دگر گرزدار　　　　سزاوار هر دو پديد است كار

(یو کار کړي او بل ګُرز لري/ د دواړو لپاره وړ کارونه جوړ شوي)

چون اين كار آن جويد آن كار اين　　　　پر آشوب گردد سراسر زمين!

(که دی د هغه او هغه د ده د کار په لټه شي / ټوله ځمکه به له بلوا ډکه شي)

دا راښکاره کوي، چې ضحاك د خپل سلطنت په پېر کې، چې د جمشید او فریدون د پاچاهۍ تر منځ و، په ټولنه کې یې طبقات له منځه وړي وو. البته د دوه درې زره کاله وړاندې ټولنې د طبقاتي وېش په اړه، موږ څېښې معلومات لرو. دا طبقه بندي، نه یوازې د ایران د لرغونې ټولنې ځانګړنه وه، بلکې نوی اوستا، چې متن یې په اختیار کې لرو، د دې طبقو شتون تاییدوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوته ده، چې د ضحاك اسطوره، په کومې بڼې چې موږ ته رارسېدلې، د هغو کسانو د ذهنونو پنځونه ده، چې د طبقاتي نظام له ګټو برخمن و. هغه طبقې چې د ټولنې د هرم قاعده جوړوي، څنګه دا هیله کولی شي، چې په اصطلاح د فریدون په نامه یو تن راشي او دا پرګني بېرته هماغه طبقاتي تروږمو ته ستانه کړي؟ ولې باید د طبقاتي نظام په راستنېدو دا خلک په زړونو کې ګوړې ماتې کړي؟

له دوو حالتونو دباندې نه ده: یا دا، چې د اسطورې پنځوونکی له شتمنې طبقې څخه وو (چې دا ډېر لېرې ښکاري) یا د اسطورې ضبطونکی (څه فردوسي، څه هم د خودای نامګ* مصنف، چې د شاهنامې اخځلیك دی) چل وهلی، هغه اسطوره، چې د بېوزلو طبقو د هیلو ښکارندویه وه، په داسې بڼه یې اړولې، چې په شاهنامه کې یې ګورو او په دې توګه یې د ځان او خپلې طبقې له ګټو په صادقانه توګه دفاع کړې ده. طبیعي ده د هغه چا په نظر، چې د طبقاتي نظام له ګټو برخمن وي، ضحاك باید وغندل شي او د بدمرغي او له ټولنیزو حقوقو بې برخي کسبګر کاوه انقلابي رسالت باید د بري په درشل کې پای ته ورسېږي او یوازې د آهنګرۍ یو ټوټه څرمن یې د ولسونو د شوده کولو لپاره د پاچا او ولسونو د نه شلېدونکي پیوستون د نښې په توګه د سلطنتي بیرغ بڼه غوره کړي او باید د فریدون، چې پخواني نظام ته د ټولنې ستنوونکی او د طبقاتو د یوځای کېدلو مخ نیونکی و، درناوی او تکریم وشي.

حضرت فردوسي د ضحاك په پاچاهۍ کې د هغه له ټولنیزو اقداماتو یادونه نه کوي او یوازې په دې بسنه کوي، چې مخکې له مخکې یې وغندي او بې له دې چې موضوع ووايي او د خپل زړه خبره وکړي، بیچاره ضحاك سپک سپاندوي؛ دوه مارونه ورته په اوږې زېږوي، چې د آراملو لپاره یې ناچار دی د انسان د سر ماغزه ورباندې وخوري.

---

* خودای نامګ، خدای نامه، چې د «پاچاهانو کتاب» په نامه هم یادېږي، د ساساني عصر یو مهم کتاب دی، چې په کې د بېلابېلو پاچاهانو نومونه او د بېلابېلو پېرونو پېښې د افسانې په بڼه په کې ثبتې شوې دي. فردوسي هم د شاهنامې د لیکلو لپاره د یوې سرچینې په توګه کارولی دی. پښتو.ژ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس نو تاسې لاړ شئ د دې ملنډو په اړه فردوسي وپوښتئ، چې ولې باید د دې مارانو د خوراك لپاره د انسانانو سرونه غوڅ کړي؟ ولې يې د مړو د سرونو ماغزه نه کارول؟ په هر حال، د ژوندي انسان د ماغزو د پيدا کولو لپاره لومړی باید هغه ووژني، داسې نه ده؟ څه وکړو قلم د غليم په لاس کې دی نو. که تاسې د ضحاك د پاچاهۍ په اړه د شاهنامې په لوستلو بسنه وکړئ، مطلقاً د اصلي قضيې نه څه په لاس نه درځې او يوازې ګورئ، چې يو بابا راغلی پر تخت کښېنستلې او پر اوږو يې مارونه دي او ناچاره دی د ځوانانو د سرو ماغزو څخه خپلو مارانو ته خواړه ورکړي، چې دی و نه ځوروي.
خلك له دې ربړونې تنګېږي او انقلاب کوي او پلاز يې ړنګوي او پر ځای يې فريدون پر تخت کښېنوي، او د انقلاب اصلي اتل هم يو پښ دی، چې د پښتوب يوه ټوټه څرمن يې د لرګي په سر ټومبلې ده. البته داسې فکر ونکړئ چې فردوسی علیه الرحمه نه پوهېدو، چې د انقلاب کولو لپاره لازمه نه ده چې هرومرو يو شی په لرګي وټومبل شي؛ خو دې يوې ټوټې څرمنې ته دی وروسته، چې باید د لوټمارانو او لوټ شويو د طبقاتي پيوستون په نښه د کاوياني بيرغ په توګه پورته شي، اړتيا لري!
خو کله چې د فريدون د پاچاهۍ برخې ته ورسيدئ، په دې شرط، چې له مطلب نه سرسري تېر نشئ، نو ايله به خبر شئ: لومړی دا چې، د بېچاره ضحاك پر اوږو ماران يوه پلمه وه او هغه څه چې فردوسي له تاسو پټ کړي او په خپل وخت يې غږ نه دی ايستلی، د ضحاک طبقاتي انقلاب دی؛ دويم دا، چې په ډېرې حيرانتيا سره دې پايلې ته رسېږئ چې د ضحاك د پېر اتل پښ يو شوده ببړا او د بېوزلو طبقو ګټو ته يو خاين انسان راڅرګندېږي!
دا موضوع يوې خوا ته پرېږدو چې د ضحاك په وړاندې د خلکو پاڅون عملاً د اشرافي ټولنې له قيد او بند څخه د آزاد شويو ولسونو د خپلو ګټو پر ضد پاڅون دی او په حقيقت کې هغه کودتا ده، چې ځپل شويو اشرافو د هغو لومپنانو او اوباشانو په لمسونې سره د ضحاك په وړاندې په لاره واچاوله، چې زور يې ضحاک خاوری کړی و. پوښتنه دا ده، چې د پاڅون له بريا وروسته ولې پاچاهي فريدون ته سپارل کېږي؟ يوازې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې لپاره چې: فريدون له سلطنتي کورنۍ څخه دی او د فردوسي په وينا شاهنشاهي پرتم لري، يعنې په رګونو کې يې سلطنتي وينه بهېږي! (چې دا بنده مطلقاً د دې ډول وينې له کيمياوي فورمول څخه اطلاع نلري)!
دا په اصطلاح شاهنشاهي برم هغه موضوع ده، چې فردوسي ورباندې تل ټينګار کوي. په دې باور د هغه تعصب، چې عادي خلك د ټولنې د رهبرۍ مقام ته د رسېدلو وړ نه دي، شايد د انوشيروان په داستان کې په ښه توګه څرګند شوی وي:
قباد له اصفهان څخه د تېرېدلو پرمهال، يوه شپه د يوه بزګر له لور سره تېروي او کلونه وروسته خبرېږي چې له شاهنشاه سره د يوې شپې لپاره بيده شوې ښځې ورته يو زرين اوربله زوی زېږولی، چې وروسته انوشيروان نومول کېږي او پاچاهۍ ته رسېږي.
داسې چېرې کېداې شي؟! مګر شوني ده چې يو جمجاهي* پاچا له يوې طلاقۍ څخه چې د پاچاهي وينه په رګونو کې نلري او له طبقاتې پلوه يوه بقاله ده، نرۍ ته راغلی وي؟! همدا دی چې واردمخه په يو ډول د انجلۍ توکم تر څېړنې لاندې نيول کېږي او بې له ځنډه کشفېږي چې نه، کومه اندېښنه نشته، انجلۍ د جمشيد له وينې او ختې ده او د پاچاهانو وينه په رګونو کې لري!
د فردوسي د شاهنامې په ټولو تاجدارانو کې، ضحاك يوازينې کس دی چې داسې ويلی نشي:

منم شاه با فره ی ايزدي　　　**همم شهرياري، همم موبدي**

(زه يم د خدايي پرتم لرونکی پاچا / هوډ مې پاچاهي، هوډ مې موبدي**)

---

*جم: د جمشيد مخفف، چې د شاهنامې د داستانونو له مخې د پيشدادي څلورم پاچا و. لوی پاچا ورته هم ويل کېږي. جمجماه: لوی او د درناوۍ وړ پاچا

** موبد: د مغان مشر، له مغان لوړه طبقه او د زرتشتيانو روحاني مشر. پښتو.ژ

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دا په خپله ثابتوي، چې ضحاك د پاچاهۍ او ان د درباري اشرافو له کورنۍ څخه نه دی، بلکې د ولسي پرګنو له مینځه راپورته شوی.
ښاغلی حصوري په دقیقه توګه دې ټکي ته اشاره کوي:

«له هغه ځایه چې دا پېر په ټولیزه توګه د هغو الهي اړخونو څخه جلا دی، چې نورو پېرونو ته یې ورکړی، نو باید ومنو چې یو انساني پېر دی... ضحاك د اسطورې د پنځوونکې په نظر دومره ناپاکه راڅرګند شوی، چې ان د آژی دهاك (یا ښامار) ایراني لقب او بیوراسب ایراني نوم ته یې هم پام نه دی کړی او یوځلي یې غیرایراني او په ځانګړې توګه عرب ګڼلی او په خپل ګمان یې دا رټه د ایرانیانو له لمن څخه پربېمینځلې، چې خدای مه کړه یو ایرانی هم د طبقاتي نظام په شان یو سپېڅلی امر په وړاندې راپاڅېږي!»

کله چې په تاریخ کې د ضحاك د اسطورې پل ونیسو، دې حقیقت ته رسېږو چې د فردوسي ضحاك کټ مټ هماغه غاصب ګئومات دی، چې داریوش له بردیا جوړ کړی و. که تاسو د ضحاک په اړه هغه څه ته، چې ابوریحان بیروني لیکلي، پام وکړئ، نو د بیستون د ډبرلیکنې له مطالبو سره به د ده مطالبو ورته والي ته هک پک شئ. د ابوریحان د متن یو خورا ډېر مهم ټکی د ضحاك په پېر کې «په مېړه توب کې د ګډون» اصطلاح ده او دا دقیقاً هماغه شرمناك تور دی، چې پر مزدک بامدادن یې هم لګولی دی. د مزدکي او ضحاکي معتقداتو نژدېوالي ته پام وکړئ! مزدك له اړتیا څخه زیات هر ډول خصوصي مالکیت رداوه او اشتراکي مالکیت ته یې تبلیغ کاوه. څنګه چې، د اشرافو لپاره ښځې د خصوصي شتمنۍ برخه وه نه د انساني ټولنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمایي برخه. نو د همدې لپاره يې په ډېر حرامیتوب سره د مزدك حکم ته عمومیت ورکړ او هغه يې تورن کړ چې مېرمنې يې ټولو نارینوو ته په اشتراکي ډول غوښتې دي. « په مېږه توب کې ګډون»، چې بیروني ضحاك ته تړاو ورکړی، هماغه شرمناک تور دی چې وروسته د مزدك په آئین پسې هم وتړل شو، ځکه «کدخدایی» چې د زوم او خاوند په مانا ده متضاده کلمه يې «کدبانو» (مېرمن) ده. اوس نو دا پرېږدئ چې بیروني د هغه پېر په اړه تاریخي څرګندونې کوي، چې یوه اسطوره ده او لزوماً تاریخي پېښه نه ده!

ښاغلی حصوري خپله مقاله په دې جملې غزوي:

> «د ضحاك د حقوقو لاسته راوړل، چې د خلکو د ګټو د ساتلو په ګناه يې ورته پر اوږو ماران کښېنولي او جادوګر يې ګڼلی، موږ نباید د جمشید د داستان له ادامې څخه ودروي: ګورو، چې فریدون یوځل بیا د ایران د پخوانیو پاچاهانو زوړ قالب مومي او د ضحاك څپانده پېر له مینځه وړي او ټولنه بېرته په هغه لور بیایي، چې جمشید بېوله.»

دوستانو ګورئ، چې د افسانوي ضحاك یا د تاریخي بردیا حکومت موږ په ناسمه او په تېروتنې سره د فردي زورواکۍ، ظلم، بلوس او د استبدادي واکمنتیا مظهر ګڼلی دی. په بله وینا خپل یوازینی لرغونی شخصیت مو، چې کارنامې يې د بیستون د ډبرلیکنې په شهادت او ان د شهنامې د مدارکو پر بنسټ له ولسی کړنو بډایې دي، د فردوسي هغو غرضناکو تبلیغاتو پر بنسټ، چې د خپلو طبقاتي ګټو او شخصي باورونو له مخې يې کړي، په ډېره ناوړه توګه ککړوو او بیا کاوه د ولسي انقلاب مظهر ګڼو، په داسې حال کې چې کاوه په نهایت کې له ولسي ضد عنصر پرته بل څه نه و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې ډول د یوه نازل شوې آیت په توګه د فردوسي د ویناوو بشپړه منل، چې د ناچارۍ له مخې یې کړي، زموږ د بی دقتۍ ګناه ده، نه د هغه ګناه، چې خپلې طبقاتي ګټې یا باورونه یې په پام کې نیولي دي.
په دربمې نړۍ کې د رژیمونو سیاست ارتجاعي او استثماري دی. هر رژیم له خپلو تبلیغاتي وسیلو سره له یوې خوا یوازې هغه څه چې خپله یې غواړي او یا ورته ګټور دی، تبلیغوي او له بلې خوا په سانسور او تراره سره د هغه اند او فکر د خپرولو مخه نیسي، چې له خپل ګټندویه سیاست سره یې په تضاد کې ووینې. ګورئ، چې تر اوسه پورې هیڅ څېړونکي تاسو ته نه دي ویلي چې د فرودسي شاهنامه، که د هغه په وخت کې، له اوس څخه نژدې زر کاله پخوا، د عرب ځپلي، خلیفه ځپلي او د ترکانو سلجوقي ځپلي ایران د خلاصون لپاره مبارزه هڅوله، نن باید په پوهې ورسره چلند وشي، نه په ترلو سترګو. د پخواني رژیم تبلیغاتي بنسټونو شاهنامه «د ایران ملي حماسې» په توګه نوموله، حال دا چې د ایران د ملت څرک په کې نه لګېږي او که چېرې هم وي، نو د وطن او ملت مفاهیم په ټولو ځایونو کې د پاچا په کلمه کې بیانوي. بنه، که داسې نه وای، نو په ایران کې د راډیو د جوړېدلو له پیله به یې هر سهار د لوبغالي د ډولکي په دربولو سره یې د خلکو په اعصابو کې نه نیستلې. نن ورځې شاهنشاهي برم څه مانا لري؟ او بیا موږ ته یې څه، چې فردوسي له مطلقه سلطنت پرته بل سیاسي نظام نشوای پېژندلی ؟
که په ایران کې مو لټه کړی وای، چې یو کتاب، یوه مقاله او یا یوه رساله تألیف کړئ او په هغې کې مو لیکلې وای، چې په شاهنامه کې یوازینی کس چې شاهنشاهي برم نه لري او د ولسي پرګنو له مینځه راپورته شوی، ضحاک دی؛ او دې سړي په دغه یا هغه دلیل ټولنیز محدودیتونه له منځه وړل او په ژورو ټولنیزو سمونونو یې لاس پورې کړی، نو حکومت یې د فردوسي د نظر په خلاف د انصاف او پوهې حکومت و او که لیکلی مو وای، چې د کاوه په نامه یو تن د ضحاک پر ضد قیام وکړ او د جمشید د وینې او خټې یو تن یې د هغه پر ځای کښېناوو او هغه څه چې د کاوه د پاڅون په نامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعبیریږي، په واقعیت کې زاړه استثماري بهیر ته د ټولنې بېرته ستنولو یوه انقلابي ضد کودتا وه؛ نو که چېرې سر یې درته تر وزرې لاندې کړی نه وای، لږ تر لږه یې ستاسې د ځېړنو پایلې ته د خپرولو اجازه نه ورکوله او که په یو ډول دا ځېړنې خپرې شوې وای، نو په زرګونو وسیلو یې ځپلې. لکه څرنګه چې له حافظ څخه زما د اخځون په اړه د رژیم د کلتوري برخې پشمینه ښکرو استادانو په پوره شوده توب رایه صادره کړه، چې ما باید محاکمې ته وکاږي، وروسته چې اوضاع بدله شوه، نو بېخي یې د خپرېدو مخه ورته ونیوله.

ښه، حقیقتونه او واقعیات شتون لري او هلته دي: په شاهنامه کې، د بیستون په ډبرلیکنه کې، د حافظ په دیوان کې، په هغو کتابونو کې چې لوستل یې کفر او الحاد ګڼل شوی، په هغه فلم کې چې سانسور یې د کتلو اجازه نه ورکوي او په ټولو هغو شیانو کې چې دولتونه او سانسور یې د اخلاق په نوم، د بدې زده کړې په نوم، د فکر ویجاړولو څخه د مخنیوي په نوم او په زرګونو نورو نومونو او پلمو هڅه کوي، چې له هغوې سره د ولسي پرګنو د مخامخ کېدو مخنیوی وکړي. د نړۍ په هر ګوټ کې، چې هر واکمن رژیم یو څه د نه خپرېدو وړ وشمېرل، زه ځان ته حق ورکوم، چې فکر وکړم، د هغه ژریم په کار کې یو چل شته او غواړي له ما نه یو څه پټ کړي.

ځینې نظامونه د سانسور پلی کېدل له دې وینا سره توجیه کوي: «موږ نه پرېږدو چې میکروب مو بدن ته راننوځي او زموږ او د خلکو فکري روغتیا خرابه کړي.» هغوی په خپله هم پوهېږي چې چټیات وایي. د ټولنې فکري روغتیا یوازې د مخالفو اندونو له مخامخ کېدو سره خوندي پاتې کیږي. ته یوازې هغه وخت پوهېدلی شې، چې سم فکر کوئ چې زه ستا منطق په خپل ناسم اند سره ولسوم. زه یوازې هغه وخت کولای شم خپل نیمګړې فکر اصلاح کړم، چې ته د خبرو اجازه ولرې. اپلتې پېرودونکي نه لري، خو ته چې زما خولې ته برغولی اچوې زما د اند له سموالي، زما د اند له اغېزې وېرېږې، خلك دې غولولې او نه غواړې چې دوکه دې بربنډه شي. که ته واقعاً د ټولنې د فکري روغتیا په اړه اندیښمن یې، نو ولې یې د آزاده فکر کولو مخه نیسې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولنې فکري روغتيا د خرافاتو او جاهليت پر ضد په همدې واکسيناسيون کې نغښتې ده، چې عوارض يې سملاسي د تعصب له لومړنۍ تبې سره ښکاره کېږي. د عقل روغتيا لپاره يوازې د فکر آزادي اړينه ده. هغوې چې د فکر او تعقل له غوړېدو څخه زيانمن کېږي د روښاندو فکرونو مخې ته ديوال دروي او هڅه کوي چې ولسي پرګنې د هرې بحث پارونکي خبرې پر ځای د هغوی قالب شوي غولونکي احکام ومني او خپل اندونه د همدې قالبي احکامو پر بنسټ، چې ورته ګټور ښودل شوي دي، برابر کړي. هغه پرګنو چې په دې توګه خپل پنځونکی فکري ځواک له لاسه ورکړی وي، د حقيقتونو موندلو او د خپل ټولنيز ځواک د پېژندلو او د شعور موندلو او ان خپلو انساني حقوقو ته د پاملرنې لپاره د خپلې ټولنې د انديالو فکري فعاليت ته اړتيا لري؛ ځکه د هغه حقيقت موندل، چې د دوکې او چل په تلونو کې ښخ شوی وي، عاشقانه رياضت غواړي او بايد په پرېکنده توګه په آزاداندۍ او د جاهلانه تعصب پرته يې ملاتړ وشي، چې دا به هم په ناچارۍ سره په داسې ډول شرايطو کې د اخته پرګنو ځانګړتيا نه وي. دا د ضحاک يا برديا پېښه د دې آر د ښودلو لپاره يوه بېلګه وه، چې حقيقت څومره زيانمن کيدونکی دی او په ورته وخت کې د حقيقت له څېرې څخه د دوکه مارۍ د دوړو لېرې کول څومره ستونزمن کار دی. کېدای شي په همدې تالار کې داسې کسان وي چې دومره د فردوسي په اړه تعصب ولري چې د دې خبرو له امله ما له ګوګل څخه ونيسي او ژبه مې له تالو راوباسي؛ يوازې د دې لپاره چې زرکلن درواغ نن د هغوی د باورونو يوه برخه ګرځېدلې او له هغو څخه لاس په سر کېدل ورته ناشوني دي.

زموږ پخوانيو ويلي «لمر په دوو ګوتو نه پټيږي او حقيقت به بالاخره يوه ورځ وويل شي» دا حکم شايد يو وخت د منښت وړ و او قبولېدو، خو زموږ په پېر کې چې کوچنۍ تېروتنه په لوی ناورين بدلېدلای شي، نو په هيڅ ډول د دې موکه نشته چې لاس تر زنې کښېنو او د صبر لار غوره کړو، چې يوه ورځ نه يوه ورځ به حقيقت پر موږ مهربانه شي او د خپلو وروځو کومه څنډه به موږ ته راښکاره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ هر یو چې دلته نن سره ناست یو، باید ځان د داسې منطقي تفکر په منځپانګې سمبال کړو، چې حقیقت بوې کړای شي او بې له ځنډه یې پټنځای ومومو.

موږ په داسې یو پېر کې ژوند کوو، چې نړۍ په بې شمېره پنډغالو وېشل شوې ده.په هر پنډغالي کې یې یو بُت پورته کړی او هر پنډغالی یې د یو بُت عبادت ته اړ کړې. دوستانو هیله من یم چې نه ځان ناګاره واچوئ، نه زما خبرې پرته له هغه څه چې دي، بل ډول تفسیر او تعبیر کړئ. زما اشاره مطلقاً د کَمْکیو ځوانانو بت جوړولو او بت پاللو ته نه ده، چې مثلاً چرتکی مایکل جکسن یا حرفه اي ډبېدونکی محمد علي کلی ورته د خدای بڼه مومي. زما اشاره د شخصیت د کېش لاماشومانه، لا غمجنوونکی او لا زیاته شرمونکی ناروغۍ ته ده، چې موږ ډېري ورباندې اخته یو؛ موږ چې زیاتې ادعاوې هم لرو، لګن لګن خبرې کوو، او مثلاً ځانونه په داسې لوړو افکارو او اندونو سمبال ګڼو، چې د مریي توب له جغ څخه د بشریت ژغورونکي دي. هو، سیده نښه ولم او د شخصیت کېش یادوم. همدا د نوي عصر شرمناکه بتپالنه یادوم، چې موږ ټول ورباندې اخته یو او د بېلتون په ټکی بدل شوی او د ښو نیتونو د یوې ټولګې د شیندلو لامل دی، چې هر یو په خپلو لاسونو له ځان چاپېر د تعصب دیوالونه جګوو او ځانونه په کې بندیوانوو. انسان د بشریت مخورو ته درناوی کوي او د هغوی د افکارو له ډېوې څخه رڼا اخلي، خو څنګه چې له خپلو ځمکنیو او ټولنیزو نومیالیو څېرو څخه د عبادت وړ اسماني بتونه جوړوي، نه یوازې دا چې هغه نومیالي کس ته سپکاوی کوي، بلکې د همدې نومیالي کس د نیت پر خلاف، د دې پوه ښوونکي د تعالیمو پر خلاف، چې غوښتل یې دی د تعصب او ناپوهۍ له کندې څخه رابهر کړي، یو ځل بیا د تړږمۍ، ناپوهۍ، ابتذال او جاهلانه تعصب کندې ته ورغورځوي. شخصیت پرستي هرومرو له ځان سره لنډاکه تعصب او دګماتیك قضاوت رامنځته کوي او په خواشینۍ سره دا هغه وېرووونکې ناروغي ده، چې ورباندې اخته شوی کس په خپل لاس خپلې ریښې په تخځ وهي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو پوهندپاله او فرهنګیال ولې باید د خپلو افکارو او باورونو په اړه تعصب ولري؟ تعصب لرل د یوه ناپوه، بې عقله او بې کلتوره انسان کار دی: د یو څه په اړه، چې په منطقي ډول فکر کولای نشي، نو د یوه بشپړه له وړاندې جوړ شوي باور په توګه یې مني او په اړه یې هم تعصب ښکاره کوي. یو لرګی ورته ښکاره کړئ او ورته ووایئ چې ته دې لرګي پیدا کړی یې، په ورځ کې درې ځله باید شاوخوا یې ترپکې ووهې او هر ځل دیارلس کرته ووایئ چې زه شړومبې یم. بیا نو ګوره! څه ځو کاله وروسته ببرته راشه او ورته ووایه کور دې وران شه! دا دانګونه او ټوپونه چې وهی او دا اَوْتې بَوتې چې د عبادت په نوم یې شاربې، کومه مانا نه لري! ـ پوهېږئ څه کېږي؟ـ د هماغې لرګي لاندې دې څملوي، چې عبادت یې کوي او د یو حربي کافر په توګه سر درته له یو غوږ څخه تر بل غوږه پورې څېروي! دې ته تعصب وایي. اوس نو مهرباني وکړئ او دې شرمېدلي بنده ته ووایئ، چې ولې د هغې ښاغلي تعصب یو جاهلانه کار دی، خو زموږ تعصب، چې ځانونه د درایت خاوندان ګڼو، عاقلانه دی؟

د رژیمونو تبلیغات هم کټ مټ د ولس له همدې تعصب کوونکي خاصیت څخه ګټه اخلي پورته کووي. لږ تر لږه زموږ د ایرانیانو په مینځ کې دا تعصب ښودنه ډېره محسوسه ده.

که د تصوف له لوی غورځنګ څخه سترګې پټې کړو او د بدایینې او اغېزې لاملونه یې مستثنا وګڼو، یو دوه نیم زره کلن دودیزه تراره، چې د زیاتو دودیزو دلایلو له امله د ایران په نامه ټاټوبی باندې تپل شوی، زموږ د هېواد اندیال - چې د قضا له مخې بې شمېره هم هومره کمه نه وه - هېڅکله نه دي توانېدلي چې د اندونو او ګروهو پاکي او ناپاکي، وړتیا او ناوړتیا او سموالی او ناسموالی، څرنګه اړینه ده له ټولنې سره شریک کړي. کله چې ولس غافل، ناپوه او بې سواده پاتې شي او جاهلانه تعصب یې ړوند کړي، اند او فرهنګ هم له خوځښت او یون څخه پاتې کیږي او په خپل لاک کې محبوسیږي او په پایله کې حرفه اي تبلیغیان کولای شي هر اند د عامه تعصب پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنسټ د منلو وړ وګرځوي. کله چې د شاه صفي په څېر سړی خور او ظالم انسان ته د ظل الله لقب ورکړل شي، هغه سړی چې ټول فکر او ذکر یې الله دی، څه وکړي؟

بېلګه درکوم:

یو له هغو پرتمینو مبارزاتو څخه، چې په هغې کې یو ملت توانېدلی خپل ټول فرهنګ رامیدان ته کړي او د هغه په ملاتړ د نیواکګرو شونډک پر خاورو ومښي، په ایران کې د تصوف غورځنګ دی.

په دې ټول پوهېږو چې ایرانیان د هغه شین بن دروازې وغولول، چې عربانو ورته د مساوات او عدل او انصاف په شعارونو ښودلی و. د ایران ټولنیزو کړکېچونو دغه غولېدنه لا هم وپاروله، تر دې پورې چې ویلی شوو له هېواد څخه کومه دفاع ونشوه او د یرغلګرو پر مخ دروازې د دننه خوا پرانیستل شوې. خو ایران ته په ننوتلو سره عربانو خپل شعارونه هېر کړل او داسې چلند یې له ایرانیانو سره پیل کړ چې په واقعیت کې د فاتح او مغلوب او د ارباب او مریي چلند و. د صحرایي عرب* دا چلند تر هغه ځایه ورسېدو، چې کله به عرب پلی و، یوه ایراني حق نه درلود چې پر خره سپور پاتې شي. بې شرمي یې تر هغه ځایه ورسېده، چې ویل یې که چېرې سپی، خنزیر او ایراني د جومات له مخې تېر شي، د عرب لمونځ باطل دی!

بې فرهنګه صحرایي عرب، هغه ملت ته، چې پیاوړی فرهنګ یې درلوده او له خپلو هنري مظاهرو سره یې کلکه لېوالتیا درلوده، وویل، چې موسیقي حرامه ده، شعر مکروه دی، نڅا ګناه ده، تجسمي هنرونه(انځورګري، ډبرتوږنه، مجسمه توږنه او څېره

* د عرب ملت په اړه د احمدشاملو دا ډول دریځ په خپله د تعصب یوه بېلګه ده. شاملو په ټولیزه توګه، بی له دې چې عرب نیواکګر له عربي ملت څخه جلا کړي، ټولو عربو ته صحرایي، دښتي او بی کلتوره وایي. شاملو په دې ښه پوهېدو چې عربي ادبیات او ان کلیمې د فارسي شعر او ژبې په بډاینې کې څومره رول درلودلی دی.د دې ترڅنګ هغه د سیمې نومیالي او اسطورې یوازې ایران پورې محدودوي، چې دا په خپله نه یوازې په یو ډول د اسطورو د تاریخ تحریفول دي، بلکې د ناسیونالیستي تعصب یوه ښه هم ده. پښتو.ژ

(c) ketabton.com: The Digital Library

توږنه مطلق کفر دي. ایرانیان له خپل ټول فرهنګ سره راپاڅېدل او د دې تحریم په وړاندې ودرېدل او جګړې ته یې ورغلل او د هماغه دین پر بنسټ یې، چې د هر ډول فرهنګ او هنر او ذوق ځلېدل یې په ناورینه توګه منع کړی وو، د تصوف غورځنګ رامنځته کړ او تر ټولو مینه ناکه ځمکنی شعر او موسیقي او نڅا یې د قول او سماع په قالب کې خانقاهو ته یووړه، ډېره ښایسته معماري یې د اسلامي معمارۍ په توګه وړاندې کړه او د دې جومات او د هغه زیارت په سر یې داسې ګنبدونه جوړ کړل چې په کې رنګ د کنګل شوې موسیقۍ او طرحونه او انځورونه یې په حقیقت کې د نڅا د ممنوعه او ځپل شوې ګرومې ښکارندویه ده. دې غورځنګ نه یوازې دا چې ایرانی فرهنګ یې وژغوره، بلکې د ایرانیانو ټول ملي او عربي ضد احساسات یې هم د سمبولیکو عنصرونو او بڼو په توګه د یوې کنایې په ډول د اسلامي هنر په خورجین پورې ونښلول. د اسلامي هنرونو انځورونه له دې پلوه په رښتیا هم د مطالعې وړ دي: د بېلګې په توګه د جقه په نامه د یوه بوټي طرحه هماغه د سبر ونه ده. هغه ونه، چې د زرتشت له دین څخه سرچینه اخلي او ایرانیانو ته یوه مقدسه ونه وه، او د تلپاتې او ابدي زرغونتیا نښه، چې بی له شکه د هغې کتارونه مو د جمشید د تخت په کیندنې کې لیدلې دي. د اسلیمي د مشهورې طرحې قوسونه او دایرې هم که له ما وپوښتئ هماغه انار، زرتشتي مقدسه میوه ده، چې سټایلیزه شوی او ګل یې د اور لمبو ته پاتې کیږي، چې اتشکدې یاد ته راوړي او سر یې هم کیاني تاج ته ورته والی لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پریږدئ چې یو تریخ حقیقت درته ووایم

دا پېچلی سیستم، چې زموږ ماغزه دي که څه «زده نه کړي»، که«زده یې نه کړي او تمرین یې نکړي»، په دوو پیسو هم نه ارزي. که انسان له لېوانو سره په یوه ځنګل کې لوی شي، نه یې ماغزه ورسره مرسته کولای شي او نه خپل ناطق ځواك کشفولی شي. د نړۍ له نورو هېوادونو سره څه کار نه لرم، خو زموږ په خپل ایران کې ولسي پرګنو د خپل تاریخ په اوږدو کې د تعقل شونتیا، د تفکر شونتیا، د هغه شي د کارولو شونتیا، چې ماغزه ورته وایي، نه لرله. البته دا چې د یوه ولس په تاریخ کې د خوارزمي او خیام او حافظ او بیروني او ابن سینا په شان نوابغ راڅرګندېږي، بله مسئله ده. لمړی دا چې خوارزمي او خیام او د دوې په څېر کسانو نشو کولای ټولنیز انقلاب طرح کړي او یا یې پر مخ بوزي او پوهه یې هم داسې څه نه وو، چې د ولس په کار راشي، او همداسې ښه وه! کله چې د حافظ په شان یوه لویه هستي، چې زما په اند په ټولو مهالونو کې د ټولو ژبو او د ټولو شاعرانو سرتاج دی، د ولس لاس ته ورغی، برخلیک به یې، پرته له دې چې په دیوان یې فال وګوري، څه کېدای شوای ؟
زه نه وایم چې د ملت پرګني مو قاصر یا مقصر دي، خو تاریخ مو ښودلی چې دا ولس تاریخي حافظه نه لري، ډله ایزه حافظه نه لري، هیڅکله یې له خپلو ټولنیزو عیني تجربو څخه څه زده کړي نه دي او هیڅکله یې ورڅخه ګټه اخیستې نه ده او په پایله کې هر چېرې چې چاره یې هډوکې ته رسېدلې، په ځنګ اوښتې، له یوه ابتذال څخه بل ابتذال ته او د خپلې غولېدنې لپاره یې دا عرضي حرکت یې پرمختګ ګڼلی. زه د انقلاب کارپوه نه یم، خو هیڅکله له خپلسري انقلاب څخه مې تمه درلودلې نه ده. خپلسری انقلاب هغه بې قوماندانه پوځ ته ورته دی، چې ډېر د ماتې او دښمن ته د نیواک د موکې ورکولو په درد لګېږي، نه د دښمن د ماتې او نابودۍ لپاره. کوم ولس چې تاریخي حافظه نلري، انقلاب یې که هرڅومره له مقطعي پلوه «پرتمین» توصیف شي، پایله بې هغه څه ده چې وویل شول، یعنې پایله یې ارتجاعي ده، یعنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوښتګرانه کړنه به تر سره نکړي. ولس د زرتشتي مُغانو او روحانيانو د بلوسګرۍ په وړاندې، چې دوی يې په کرغېړنه ډول ربړول، د عربانو دوکه خوري او دروازې يې پر مخ پرانيزي. دوه سوه کاله وروسته، کله چې د عربانو له فشار څخه پوزې ته راځي او د تصوف غورځنګ رامنځته کوي، بيا يې غوا کونجاړه په خوب کېويني او هغه زرتشتي عناصر يې چې په ډېر تاوتريخوالی سره لېرې اچولي دي رامخې ته کوي او د عربانو د ځورولو لپاره له کياني تاج سره د انار د ګل له ورته والي څخه د اسليمي طرحه پنځوي؛ هنر يې مخ په وړاندې ځي، خو ټولنه عملاً شاته درومي. شاه اسماعيل د سياسي لاملونو له کلبه لاس په کار کيږي، چې مملکت شيعه کړي(که داسې وانګېرو چې دا کار له سياسي پلوه ډېر ښه و، ځکه چې هېواد له پاشلو ژغوري) خو دا کار په ډېره لوېه بيه تماميږي: په ايران کې د پوهې، هنر او فرهنګ د لاسه ورکولو په بيه او همدا ډول د هغو نژدې نيم ميليونو انسانانو د مړينې په بيه، چې چمتو نه دي له سُنيتوب څخه لاس په سر شي او بل مذهب ومني او په خپل اذان کې علي ولي الله ووايي. خو همدا ولس چې د تورې له ويرې شيعه ګان شول يا يې په شيعه توب تظاهر وکړ، څو موده وروسته په بشپړه توګه دا موضوع هېروي او د تاريخي حافظې ځای يې داسې تعصب نيسي، چې بيا راشه او ننداره يې وکړه! ان دا مني که پينځه سنيان ووژني سيده جنت ته ځي. خپل پاچا، چې په ورته وخت کې مذهبي رياست هم لري او پر ځان يې د علي د درشل د سپي لقب ايښی، د ګردو مرشد بولي او په رکاب کې يې د دين د لوړولو لپاره توره وهي او نړۍ نيسي، په داسې حال کې چې د ګردو مرشد شپې او ورځې د شرابو په څښلو تېرېږي او د بل هېواد د پاچا د شرعي ښځې لاسته راوړلو لپاره هېواد يې تالا والا کوي!

خپلې موضوع ته راستانه شوو:

لنډه دا چې انځورګرۍ، نڅا او موسيقۍ او شعر يوځای شول او کټ مټ د اسلامي مرکزونو له زړونو، د خانقاه ګانو له مينځه په خوځښت راغلل او د دې په ښکلا سمبال فرهنګ کوکاره ان ظاهراً د مسلمانو خلفاو په ماڼيو کې هم انګازې جوړې کړې. تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې ځایه پورې د مقاومت او مبارزې مشرې د ازاد اندو او متفکرینو په لاس کې وه او د خلفاو د دربار د کلکې او سختې صوفي وژنې او د سرغړونکو صوفیانو له محوه کولو سره سره، تصوف تر هغه ځایه اغېزه وکړه، چې خانقاوې عملاً د مذهب په اصلي مرکزونو بدلې شوې.

له بده مرغه د وخت د کموالي له امله نشم کولای روښانه کړم، چې عربي اسلام څه و او هغه اسلام چې ایراني تصوف ورڅخه جوړ کړ، څه ډول و؛ خو کولای شم یو لنډ ټکی د صوفیه مشرانو د یوه مشر له باورونو څخه رانکل کړم، چې موټی د خروار بېلګه ده:

> «صوفیان په خانقاه کې سره راټول شوي وو، چې بهر د اذان غږ پورته شو: «الله اکبر» (خدای لوی دی). یو شیخ سر وخوځاوه او ویې ویل: و اَنَا اکبرٌ مِنهٌ (زه تر خدای لوی یم!)».

د تصوف کار کوم ځای ته ورسېده؟ هېڅ! وروسته له هغې چې تصوف خپل ټولنیز سیاسي رول تر سره کړ، د ایران پاچاهانو هغه له فرهنګي او ملي منځپانګې څخه تش او د لټی او مفتخورۍ او درویش مسلکۍ په بنه یې واړاوه او ورڅخه یې یو خوشې شی جوړ کړ چې دوی وکړای شي بې له مزاحمته د عربو خلفاوو د دربار په نوکرۍ او مزدورۍ وویاړي او د هېوادپالو او خپلواک پلوو وینه تویه کړي.

البته دا نخوړ او لنډه طرحه وه، چې وړاندې مې کړه او کېدای شي ځیني اخځونه مې ناسم وي. دا طرحه مې د دې لپاره ورکړه چې ښکاره کړم، هغه ستر غورځنګ څه و او څه ترې جوړ شول. خو وروسته چې مغرضو مزد قلمه مورخانو د ورځې د سیاست د اړتیاوو له مخې وویل چې تصوف د هماغه پیله له مفتخورۍ او درویزګرۍ او درویش مسلکۍ پرته بل څه نه و، موږ هم دا حکم د یوې نازل شوې وحې په توګه ومانه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چا ویلي، چې قاتل، دوکه مار او اپورتونیست انوشیروان د عدل او انصاف نښه ده، موږ دا حکم هم د نازل شوې وحیې په توګه منلې او که فردوسي تېروتنه کړې یا یې له ټګۍ کار اخیستی او د ضحاك اسطوره یې په بله بڼې اړولې، ان زموږ تحصیل‌کړی او حقیقت پاله پوړ هم دا حکم د نازل شوې وحیې په توګه منلی ده.
ما د تصوف د غورځنګ او د ضحاك د اسطورې په اړه د ناسم قضاوت موضوع د دوو تاریخي بېلګو په توګه مطرح کړه، چې تاسو ښاغلیو دوستانو ته ووایم چې حقیقت څومره زیانمن کېدونکی دی. دا بېلګې مې راوړلې، چې هوښیار ووسئ، چې څومره ارموني زموږ د قضاوت او اخځونو د لارې په سر ناست دي، چې کولای شي په یوه جادو سره ورګه شړومبې او تور سپین ښکاره کړي او رنګ شوی پیل مرغ د کوهیل پر ځای پر موږ تېر کړي. دا بېلګې مې ځکه راوړلې، لکه څنګه مې چې د خپلو خبرو په سر کې وویل، د خپلو اندېښنو د شریکولو لپاره زمینه برابره کړم، هغه ربړونکې اندېښنې چې د سبا، د راتلونکې په اړه مې له اوسه اروا توږي او پر هډوکو مې اره تیروي.اوس مې چې دا زمینه برابره کړې نو کولای شم ووایم، که د پولې دننه د تعصبي شرایطو له امله د ټولنې روڼاندو ته د انساني او ټولنیز رسالت لپاره د عمل کوچنۍ شونتیا نشته، له تاسو چې د ټولنې تحصیل کړی او پوه پوړ یاست او دا نیکمرغي مو هم لرلې، چې څه موده له اختناق څخه لېرې ځان وروزئ په هېڅ ډول د منلو وړ نه ده، چې هر حکم او هر ایزم یوه نازل شوې وحې وګڼئ او بې له فکر او ارزونې هر له وړاندې جوړ شوی حکم ومنئ. تاسو دا شونتیا لرئ چې څه موده د آزاد اندی له نعمت څخه برخمن ووسئ، نو له دې شونتیا څخه تر هغه ځای پورې چې کولای شئ ګټه واخلئ. که د ایران د پوهنتونونو له یوه محصل څخه دا خبره د منلو وړ وي، چې په ناسازه شرایطو کې د هر ډول حکم منلو ته، چې په ظاهره پاک او سُتره ښکاري، اړ دی او د دې حکمونو د معیوبتیا د اټکلولو لپاره کومه وزله په لاس کې نه لري، خو د تاسې له هېڅ یوه څخه داسې یوه خبره د منلو وړ نه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسو ته د بحث او د فکري کشالې موکه برابره ده. تاسو دې بحثونو، کشالو او فکري راکړې ورکړې ته اړتيا لرئ، دنده مو ده، ناچار ياست، ځکه چې زموږ سبانی ژوند له هغې سره تړاو لري. ځکه که ته سبا بيا تېروتنه وکړې، زما شتون او روغتيا په خطر کې اچوې، که زه په ناسمې لاړ شم، تا هم له ځان سره ناسمې ته بيايم.د لږو پوهېدلو خطر د نه پوهېدلو له خطره ډېر دی. زموږ پخوانيو رښتيا ويلي دي:«نيمچه حکيم د ځان بلا، نيمچه مُلا د ايمان بلا». د ولس ناپوهي په خپله يو بالقوه خطر دی، ځکه په ناڅاپي ډول راپاريږي او پرته له فکره او پرته له موخې په عمل لاس پورې کوي؛ خو که ته سم فکر ونکړې، دا بالقوه خطر په يو ناورين بدليږي.
تاسې هره شبېه بايد ځان محاکمه کړئ، چې آيا واقعاً هغه څه چې وايم او کوم، سم دي؟ آيا کولای شم بې له هېڅ اندېښنې او وېرې ادعا وکړم، چې که له خپل انساني شرافت څخه وغواړم، چې زما د اندونو او اخځونو د سموالي ضامن شي، پرته له يوې شېبې شکه به دا ضمانت ومني؟ تاسو حق نه لرئ چې لږ پوه شئ، حق نه لرئ وښوييږئ، حق نه لرئ تېروتنه وکړئ، ځکه يوازې ليوني کولای شي خپل خيالونه نړه حقيقت وګڼي او د تېروتنې له شونتيا يې چرت هم خراب نشي.
خپله وروستۍ خبره به وکړم: تاسو حق نه لرئ پر هېڅ حکم او آيت باندې ، چې له پخوا څخه موږ ته رارسېدلی او په پټو سترګو مو منلی، ايمان ولرئ. له مطالعې پرته ايمان د بشر د پرمختګ د لارې خنډ دی. يوازې دروغ او تګېيل له خپلو اتباعو څخه د مطلق ايمان غوښتنه لري او هغوی ته تلقينوي که شك وکړئ نو مخ توري به شئ؛ ځکه دا يوازې او يوازې شك دی چې انسان حقيقت ته رسوي. ژمن حقيقتپاله انسان هېڅ دګم، هېڅ فرمول، هېڅ آيت نه مني، مګر دا چې لومړی پکې تعقل وکړي، د منطق او عقل په اډانه کې وتلي او هغه وخت پرې باوري شي، چې حقانيت يې په پياوړي علمي او منطقي دلايلو سره ومومي. کله چې ديالکتيکي منطق زه قانع کړی يم، چې د دوو سيندونو اوبه ما په يوه کچه لمدولی نشي، نو زه حق لرم په تاريخي تجربو هم شك وکړم؛ مګر دا چې د يوې تاريخي تجربې د بريا شرايط زما د ټولنې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرایطو سره د سر ویښته په اندازه هم فرق ونکړي. بې‌له شکه د دوو ټکو تر مینځ تر ټولو لنډ واټن مستقیمه کرښه ده. خو په هندسه کې یې موږ ته ویلي، چې همدا له لمر څخه روښانه موضوع هم، که په علمي توګه ثابت نشي، د پاملرنې وړ نه ده، خو موږ سره له دې په هغو بابیزو ایمان راوړو، چې یوځل ورته د عقل په سترګه په ځغلنده هم وګورو، نو پر خپل شوده توب به وخاندو.

د نړۍ شته ادیانو ته یوه ځغلنده کتنه وکړئ:

دیني او مذهبي ایمان او اعتقاد، له بت پرستۍ څخه د موسی او بودیزم او زرتشتي او مسیحت او څه څه پورې، معمولاً د یوې سرتړلې صندوقچې په توګه په ارثي ډول له والدینو څخه اولادونو ته لېږدول کېږي. یقین ته په نژدې احتمال موږ ټول چې د دې چت تر لاندې راټول شوي یوو، که مذهبي ګروهه ولرو، نو په هغه مذهب یوو، چې مور او پلار مو درلودلی دی. البته دلته خبره د مذهب ده نه د دین. دین اصلي او لومړنی تنه ده. د تاریخ په بېلابېلو مهالونو کې دین په بېلابېلو دلیلونو انشعاب کړی او مذهبونه له هغه د څانګو په شان رازرغونېږي او لاره بېلوي. ګواکی د اسلام دین څو اویا څانګې یا مذهبونه لرل، چې نن نژدې یو سلو دیرشو او یوسلو څلویښتو ته رسېدلي دي. طبیعي ده، چې هر مذهب ځان ته د روحانیت یوه ټولنه هم لري. د هر مذهب د روحانیت د ټولنې وګړي هم بې له شکه باور لري، چې یوازې د دوی مذهب په حقه دی او د نورو مذهبونو او ادیانو پیروان کافران او ګناهکاران دي. دا هم قبلوو، ځکه چې که دا باور ونلري، نو باید بل مذهب ځان ته غوره کړي.

راځئ د یوی شېبې لپاره شته مذهبونه د هغوې د کفر او دین د دعوا سره، په ځمکې پرېږدو او په خپله اوچت ځو او له بهر څخه، له پورته نه ورته پام کوو:

مسیحي (له کاتولیك او پروتستان او انجیلي او کواکر او ګریکوري او ارتودوکس سره یې کار نلرو، ځکه دا ټول د کورنیو جګړو مقولې دي)، مسلمان (د سني او شیعه او حنفي او حنبلي او د اسلام له نورو مذهبونو سره هم کار نلرو)، بودایي (له شینتو او کنفسیوسي او دائویي سره یې هم کار نلرو)، برهمني، زرتشتي، مهري، مانوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

بت‌پرست، لمرپرست، اورپرست، شیطان‌پرست، غواپرست، یهودي او... ټول په دې باور دي، چې یوازې زما مذهب په حقه دی.

ښه، موږ چې پورته تللي یوو له بره یې ګورو، نو یوه پوښتنه راپیدا کیږي:

دا ټول خو برحقه کیدای نشي. عقل حکم کوي، چې له دې ټولو یوازې یو په حقه کېدای شي. زما موخه البته یوازې د یوې بېلګې وړاندې کول دي، نه شخړه جوړول، زه په داسې مقام کې نه یم چې د دې یا هغه مذهب د حق او ناحق حکم یا د نه منلو حکم وکړم. خو زه یوازې د هغه بودایي کاهن په ادعا، چې بودیزم په حقه ګڼي امکان نلري په بودیزم ایمان راوړم. ولې؟ یوازې په دې اسانه دلیل، چې هغه خپل مذهب د نورو مذهبونو تر څېړلو وروسته نه دی ټاکلی، بلکې ورته په میراث رسېدلی او د منطق او انتخاب له حقه پرته یې منلی، نو د خپلې ادعا د سموالي لپاره څه نلري. بودايي توب یې په میراث وړی او د همدې لپاره په سستۍ سره وایي چې بودایي دین په حقه دی؛ که چېرې د یوه بت پرست په کورنۍ کې زېږېدلی وای او بت پرستي یې په میراث وړې وای، نو ویل به یې، چې بت پرستي په حقه ده. ان که یوه شېبه ومنو چې په رښتیا هم بودیزم په حقه دین دی، بیا هم د دې ښاغلي خبرې اپلتې دي.

باشعوره انسان یوازې په هغه څه باور پیدا کوي، چې په خپله یې په منطقي تجربې تر لاسه کړی وي. په عیني، علمي، عملي، قیاسي، فلسفي او د ټولو زماني او مکاني شرایطو په دخالت سره یې تر لاسه کړی وي.

انسان یو منطقي اندیال موجود دی او ناچاره هومره مغرور باید واوسي چې بسته بندي شوي احکام د خپل مستقیم تعقل له دخالت پرته ونه مني. د احکامو منل او پر هغو تعصب ښودل انساني شرف ته سپکاوی دی. له بده مرغه باید ومنو چې موږ ډېر شیان یوازې د دې لپاره منلي، چې یوه شېبه هم هغوی ته له بهره ، له بره پام نه دی کړی.

عقیدیتي جګړې او کشالې یوازې پر دې پیلیږي، چې د دعوا یو اړخ هم حقیقت ته د رسېدلو غوښتونکی نه دی او یوازې غواړي خپله ضعیفه ګروهه پر نورو ومني او دا ډول جګړې او مرافعې د همدې لپاره سپکې او بې ارزښتې او بې اعتبارې او زرګري او تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپکاوي ډکې او پای يې نهيلي ده. له يوه خپلوان سره په ټيليفون کې خبرې کوم. راته وايي چې د سهار اته بجې دي، زه وايم د شپې اته بجې دي، دواړه رښتيا وايو. خو لانجه مو کيږي، ځکه چې يو بل په دروغو تورنوو. هغه له کړکۍ بهر ګوري او پر ما چيغه وهي: سره له دې لمره ، چې ځليږي، څنګه ځان ته اجازه ورکوې چې پر ما ملنډې ووهې او دومره بې خونده درواغ ووايې؟

زه هم له کړکۍ څخه بهر ته ګورم او ورباندې چيغه وهم: يا للعجبه! دې حرامچکي ته وګوره، چې څنګه په ما ملنډې وهي!

او حيدري نعمتی[*]جګړه پيليږي، په داسې حال کې چې يو هم دروغجن نه يو؛ يوازې لنډاکه يوو او د يو بل په شرايطو نه پوهيږو، پوهه او زيرکي نه لرو او په خپلو سطحي اخځونو او استنتاجونو کې مهالني او ځايي شرايط په پام کې نه نيسو.

دا د انسان مقام ته سپکاوی نه دی، چې دا حيرانونکی شی، دا د مغزو په نامه وسيله او فکري سيستم، چې په دې ځمکه کې يوازې او يوازې د انسان په واک کې دی، خو بيا هم د هغو غالباً ناروغ ډوله احکامو تر شا لکه پسونه روان وي او دا ښکلې غرور پنځونکی انديزه بې ګټې پريږدي او يوه خوشې وزله ترې جوړوي؟

---

[*] حيدري ـ نعمتي د دوو تصوفي فرقو نومونه دی. نعمتي ډله، د شاه نعمت الله ولی پيروان وو او حيدري ډله بيا د سلطان قطب الدين حيدر توني مريدان وو، چې دواړو فرقو له صفويي وخته شتون درلود. حيدري ـ نعمتی جګړې هغه جګړو ته ويل کيږي چې منطقي بنسټ نلری او د خلکو پر تعصبونو ودريدلی وي. داسې ويل کيږي چې حيدري - نعمتي جګړې هم د شيعه او سني مذهبونو پر اساس کېدلی. پښتو.ژ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبره رالنډه کړم

د ټولنې پر ولسونو کوم اعتراض نشته، که دا ډول یا هغه ډول فکر وکړي یا داسې و هغسې عمل وکړي، خو پر هغه پوړ، چې د ځان او د ټولنې د برخلیك په اړه اندېښنمن دي، د اندیاله مغزو پر څښتنانو اعتراض کیږي. پر هغه له آزادۍ څخه محروم محصل، چې د بحث او پلټنې شونتیا نه ورکول کېږي، اعتراض نشته، خو پر تاسې چې د پلټنې او مباحثې او د فکري راکړې درکړې له امکاناتو برخمن یاست، اعتراض شته، په ځانګړي توګه چې څنډې ته ځانونه نه کاږئ او نه وایاست، چې پر ما یې څه، هڅانده یاست او مسوولیت منئ. نو پر تاسو ده، چې د هغې ټولنې پر ځای، چې د منطقي تفکر شونتیا ترې اخیستل شوی، په جدي توګه منطقي فکر وکړئ.
ښه، زما اندیښمنوونکې پوښتنه دا ده:
- تاسو ځوانان چې شریف خلك یاست، له ځانګړې ختې یاست، په شهرت او پیسو پسې نه ګرځئ، یوازې د ټولنې ګټه او روغتیا غواړئ او د عقیدې لپاره له سره تېر یاست، څه کوئ؟ څه کړنلاره لرئ؟ څه غواړئ وکړئ؟
زما دې دردجنې پوښتنې ته لا چا ځواب نه دی ویلی، تاسې خپل ځان ته څه ځواب وایاست؟ که زړګی مو نه ماتېږي، زه به یې درته ووایم. ګمان کوم ځواب به دا وي چې:
- چې سبا شي، د سبا فکر به کوو!
درته یوازې خواشینې یم!
له دې پوښتنې تېرېږم او یوه بله پوښتنه، لانرمه پوښتنه کوم:
- سبا ته څه باید وکړئ؟ له ځانه مو داسې یو څه جوړ کړي، چې سبا ته په کار راشئ؟ ځان ته مو په انتقادي نظر کتلي دي، چې وګورئ فرهنګي بنسټ جوړونه مو په څه حال کې ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د ولس یو شمېر زیات بچیان، چې له هېواد څخه بهر زده کړې کوي، له ایران نه د وتلو پر مهال په دوو بشپړو څرګندو دلایلو روغ فکري بېخ بنسټ نه لري. لومړی په دې دلیل، چې اصولاً په هغه عمر کې نه دي، چې فرهنګي مسائل او ملي هویت ورته اهمیت درلودلی وي یا زموږ د هېواد د ټولنیزو شرایطو په اړه یې لازمه پوهه تر لاسه کړې وي او دویم په دې دلیل، که چېرې دې چارو ته یې پام هم کړی وي، د هېواد سیاسي فضا هغه فضا نه وه، چې په آزاده توګه توانېدلی وي د دې موضوعاتو په اړه فکر او پلټنه وکړي.یو دا چې دې ډول ګټورو څېړنو او پلټنو لپاره سرچینو ته د لاسرسي شونتیا نشته، بل دا چې کومې احصائیې او معلومات چې لاسرسی ته اېښودل کېږي، د اعتماد وړ نه دي.

د یوې وینا له مخې دروغ پر درې ډوله دي: کوچنی، لوی او احصائیې. ان زموږ ټولنپوهان د ټولنې د حقایقو په اړه سمه پوهه نه لري. - ډېره طبیعي ده چې زموږ ډېری ځوانان له هېواد نه د وتلو پر مهال هغې تنکۍ لښتې ته ورته وي، چې له ونې یې غوڅې کړي او هیڅ ریښه له ځان سره ونلري. که زما په عمر او منګ، یو کس جلا وطنۍ ته اړ شي، په هر حال له ځان سره ریښې راوړي، خو یو ځوان محصل د یوې قلمې په شان دی؛ هغه تانده نیالګی دی چې تازه یې له ونې پرې او په دې پردۍ خاوره کې یې ښخ کړی نو کومې ریښې چې نیسي، ناچاره له همدې اوبو او خاورې یې نیسي. دا منم چې ریښې نیسي، خو په هغه خاوره کې، چې د ده نه ده، سبا چې وطن ته ستون شي، له ځان سره هغه ریښې وړي چې بدلې دي، زموږ له فرهنګي جغرافیې سره پردۍ دي او ورسره نه جوړېږي.

د زړه له کومې هیله من یم چې په دې قضاوت کې یو سلو اتیا درجې تېروتلی وی، خو تر هغه ځایه چې له هېواد څخه بهر د محصلینو له ټولنو سره مې اړیکې لرلي او په سترګو مې لیدلي دي، په هغوی کې مې د دې خورا ډېرې حساسې مسئلې په اړه هیڅ ډول اندېښنه لیدلې نه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر داسې دوستان مې لیدلي، چې ظاهراً ایراني چاپېریال لري، البته د هغوې په گمان. یعنې د سبو قورمه خوري، له ډولگي سره د روحوضي* سندرې وايي، پر ډیسکو نځاگانو د بابا کرم** نځا غوره گڼي؛ که مذهبي عقیده ولري، لمونځ کوي او روژه نیسي؛ د غوښې د حلالتیا په اړه ډېر حساس دي او یو شمېر یې هم د غوښې خوړل بېخي پرېږدي او که پړونی نشي په سر کولی، له چادرنماز سره گوزاره کوي. له خپلې خوابنې، اوښې، خینې او ورندار سره تر یوه چت لاندې ژوند کوي او په دې غلط گمان دي، چې پر ځمکې د خپل دسترخوان په هواروالو سره یې گڼې خپل ملي فرهنگ ساتلی او ایراني پاتې شوي دي. عادت له فرهنگ سره غلطوي او ځان غولوي، ځکه دا یې هېر کړي، چې نازبین یې ان خپله مورنۍ ژبه هېره کړې او له پارسي څخه یې یوازې د «پدرسوخته»*** کلمه زده کړې ، چې په مانا یې هم نه

---

* روحوضي ته چې تخت حوضي هم وايي، د ایران یو ډول کمیکه نندارہ ده چې له نځا او موسیقي سره مل وي. په تېر وخت کې د ایران د ځینو غټو کورونو په انگړونو کې به یې حوض جوړلو، چې په ځینو میلمستیاوو او جشنونو کې به یې وربانديې پلاز ایښودو او پر هغه به یې کمیکي نندارې تر سره کېدلی. پښتو.ژ

** د بابا کرم نځا د ریښې په اړه که څه هم دقیقې سرچینې نشته، خو داسې ویل کیږي چې بابا کرم یو قصاب و چې کله به له کوځې تېرېده نو د کوځي بېوزلو او یتیمو ماشومانو ته به یې په لاره کې نبات ورکوو او د هغو د خوشاله کولو لپاره به یې د نځا په ډول خپل سر او ورمېږ او لاسونه خوځول. ماشومانو به هغه ته بابا کرم ویل.د وخت په تېرېدو سره په دې نځا کې بدلونونه راغلي او د ایران د یوې دودیزې نځا په توگه شمېرل کیږي.پښتو.ژ

***پدرسوخته په عامیانه اصطلاح کې خبیث او بدذات ته ویل کیږي. یو له نقلونو څخه، چې البته تاییدول یې سرچینو ته اړتیا لري، دا دی چې د د دې اصطلاح ریښه صفوي پیر ته ستنېږي. په صفوي پیر کې ډېر شمېر کسان یې په اور کې ژوندي سیزل.حسن کیا او مراد بیک په شان کسان یې د شاه اسماعیل په دستور ژوندی ژوندی په اور کې وریت کړل. د دې تر څنگ ان د ابونعیم اصفهاني قبر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهېږي او که په امريکايي ګړدود يې تلفظ کړي نو تشي به دې ورته له خندا په درد شي!

ما په خواشينۍ سره ډېر نړۍ لېدلي زده کړيالان ليدلي، چې د خپل هېواد د سبا په اړه هډو اندېښنه نه لري. ډېر زده کړيالان مې ليدلي دي که سبا وطن ته ستانه شي، يو پردی به وي، لکه يو بهرنی مشاور؛ بې له دې چې، له خپل ايراني فرهنګ سره کومه آشنايي ولري؛ پرته له دې، چې له خپل تاريخ، له خپلو ادبياتو، له خپل هنر سره کومه آشنايي ولري. يو اړخيزه او نه پنځوونکی موجود به وي، چې په غوره حالت کې يې يو ماشين ګڼلی شو او بس. دلته يې چې وطن نه دی، هم پردی دی؛ هلته يې چې وطن دی، هم پردی دی.

په دې يا هغې رشتې کې د تخصص درجې ته رسېدل په هېڅ ډول د فرهنګ خاوند کېدو او د فرهنګي هويت موندلو په مانا نه ده او هغه ځورونکې پوښتنه چې تل راته پيدا کېږي دا ده، چې سبا به زموږ هېواد دې هر يو تحصيل کړي ته اړتيا ولري، خو دا ځوانان چې هېواد ته ستانه شي، يوازې د دوې د ليسانس او دکتورا او له دکتورا پورته يا په دې او هغې علمې رشتې کې ډيپلوم لرل به زموږ د ټولو اړتياوو د پوره کولو لپاره بس وي؟

د خپلو خبرو پای ته رسېدلی يم، په ډېر ګړېدل مې تاسې ټول ستومانه کړی ياست، خو دوستانو پرېږدئ چې يو ځل بيا هغه مطلب ته راستون شم، چې تر دې مخکې مې وويل:

انسان چې له يو مختنق چاپېريال څخه راخوشې کېږي، لومړنی احساس چې د فکر او ګروهې له آزادۍ څخه لاسته راوړي، هغه يې راپاروي او دا ډېره طبيعي خبره ده. د دې احساس، چې انسان کولای شي د عقايدو د تفتيش د شبکې د مامورينو د څارلو

په تبريز کې د يعقوب پاچا قبر يې وسپېړل او هډوکو ته يې اور وراوچو. نو ويل کيږی چې د همدې لپاره په فارسي کې دا معمول شوه چې:«پدرت را درميارم پدرسوخته...» پښتو.ژ

(c) ketabton.com: The Digital Library

له وېرې پرته په اعتماد او خپلواکۍ او په بشپړه واك د ځان لپاره ګروهه او فکر وټاکي، ډېر ښادي بخښوونکی دی. خو دا احساس کېدای شي کله د خوېدلو لامل وګرځي. دا احساس کله د دې لامل ګرځي چې، موږ بې له فکره او تعقله هغه ګروهه مو چې لمړی مخې ته راځي ومنو، یانې په مطلقه او مجرده توګه، بې‌له دې چې فکر وکړو دا عقیده د ایران په اقلیمي او فرهنګي شرایطو کې د کارولو وړتیا لري که نه. زه باید دا احتمال ومنم، چې پلانۍ یا بستانۍ ګروهه چې ما په بشپړه ښه نیت، خو په پټو سترګو منلې ده، نه ښایي چې په اړه یې وچ لنډپاریتوب ښکاره کړم. دا احتمال باید ومنم، چې شاید نورو کسانو هم لکه ما په ورته شرایطو کې عقیدې پیدا کړې وي، نو عاقلانه نه ده چې له هغوسره دښمني او شخړه پیل کړم، ځکه چې د دې تعصب ښودنې او د سرتمبه توب پایله په بېلابېلو ځانګو له وېشنې بل څه نه دي، له تجزیه کېدلو، کوچنۍ کېدلو، جلا کېدلو، زیانمن کېدلو، د خورو ورو کمزورو هستو جوړولو او له واقعیتونو څخه لېرې کېدلو پرته، بل څه نه دي.
«هغوې چې دوستان نه دي، دښمنان دي»، هغه احمقانه شعار و، چې د پورته کوونکو سرونه یې هم وخوړل، موږ حق نه لرو داسې یو فکري لیددود ولرو. موږ حق نلرو خپلې تیوریګانې دګمی کړو، د خپلو سیاسي کتابونو په آیتونو مذهبي ایمان راوړو او جاهلانه تعصب ولرو. دا په موږ فرض ده، هغه څه چې سم انګېرو په یو بشپړ دموکراتیك چاپېریال کې، له شرمناکه قشري تعصب څخه په آزاده فضا کې، په یوې تعقلي فضا کې، چې یوازې عقل او منطق او استدلال د درناوۍ وړ وي؛ له نورو شیانو سره، چې نورو سم انګېرلي، پرتله کړو، که چېرې موږ تېروتلي وو، نور به زموږ د لارې څراغ شي او که نور په خطا ځي، موږ به یې د خوېدو مخه ونیسو.
موږ له بې شمېره اړخونو، د فکري راکړې ورکړې او د متقابلې هوکړې لپاره داسې یو آزاد چاپېریال ته اړتیا لرو چې:

۱ـ هېڅوك ادعا کولای نشي، چې زه سم فکر کوم او نور په غلطه دي. یوازې ځان په حقه ګڼل، سوچه بېړا توب دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ که د یو اند د حقانیت او روغتیا شونتیا لیدل کیږي، باید تبلیغ شي. د داسې اند منفردول او ځنډې ته شړل بې له شکه جنایت دی.

۳ـ باید ټول هڅه وکړو چې منطقي واوسو او دا ځانګړنه یوازې د نورو عقیدو له خلکو سره د خبرو اترو او د بحث له لارې لاسته راتلی شي.

۴ـ دګماتیکي ګروهې، چې د انسان په باور کې لکه ډبرې سختې شوې، یوازې د فکرونو د تبادلې او د اندونو د تقاطع له لارې کېدای شي لېرې وغورځول شي. څوك چې له نورو سره له فکري تقابل څخه ډډه کوي، لنډپاری دی او لنډپاریتوب له جهالت او ناپوهۍ پرته بل مفهوم نه لري.

۵ـ حقیقت یوازې د اندونو په دموکراتیك اصطکاك سره راڅرګندېږي او موږ باید داسې کسان واوسو، چې له حقیقت پرته بل څه ته سر ټیټ نه کړو. بل څه، چې حقیقي او منطقي نه وي سپېڅلی ونه ګڼو، ان که له اسمان څخه رالېږل شوی وي.

د ځواکونو د یو موټي پاتې کېدو لپاره به زموږ هېواد سبا د دې ډول روحیاتو لرونکو کسانو ته اړتیا ولري.

نو زما پوښتنه دا ده:

ـ آیا د هېواد راتلونکې لپاره له ځانه مو یو ګټور کس جوړوئ؟

دا هغه پوښتنه ده، چې ځواب یې باید یوازې تاسې په خپله قانع کړي.

مننه.

منندوی یم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په درېيمې نړۍ کې د رژيمونو سياست ارتجاعي او استثماري دی. هر رژيم له خپلو تبليغاتي وسيلو سره له يوې خوا يوازې هغه څه چې خپله يې غواړي او يا ورته گټور دی، تبليغوي او له بلې خوا په سانسور او تراره سره د هغه اند او فکر د خپرولو مخه نيسي، چې له خپل گټندويه سياست سره يې په تضاد کې ويني.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library